

POOL MODE

ON

TOT DE ROOK KWAM

Het hoofdstuk dat het boek niet haalde

Laat ze. Laat mij. Laat maar.

Ik had eindelijk een ligbed zonder handdoek gevonden.

Wie weleens in een all-inclusive resort is geweest, weet dat dit geen vanzelfsprekendheid is. Een leeg ligbed betekent namelijk niet automatisch dat het vrij is. Het kan ook betekenen dat de eigenaar van de handdoek ergens aan het ontbijten is, daarna naar de markt gaat, vervolgens een excursie heeft geboekt en verwacht rond zonsondergang nog even terug te komen.

Maar dit bed was echt vrij. Geen handdoek. Geen zonnebril. Geen boek dat duidelijk nooit verder was gekomen dan bladzijde twaalf. Alleen een matras, een parasol en uitzicht op het zwembad.

Ik ging liggen, zette mijn zonnebril op en sloeg mijn boek open.

Vakantie.

Eindelijk.

Als het even kan, boeken wij één keer per jaar een all-inclusive vakantie. Bij voorkeur naar Turkije. Dat doen we inmiddels bijna tien jaar en ik houd nog steeds van de gastvrijheid van de mensen die er werken. Niet de ingestudeerde vriendelijkheid van iemand die heeft geleerd dat klanttevredenheid op een formulier moet worden ingevuld, maar een warmte die soms bijna ongemakkelijk wordt.

De eerste keer dat we gingen, was er veel onrust in het land. Veel toeristen bleven voor de zekerheid thuis. Wij gingen wel. Niet omdat we zo moedig waren. Vooral omdat de reis geboekt en betaald was en ik kennelijk meer vertrouwen had in de reisorganisatie dan in het nieuws.

We werden ontvangen alsof we persoonlijk hadden besloten de Turkse economie te redden. Niets was te gek. Koffie, fruit, een extra handdoek, nog een drankje, nóg een drankje. De eerste twee dagen wachtte ik op het moment waarop iemand een map op tafel zou leggen met een overzicht van alle kosten. Ik wist rationeel wat all-inclusive betekende, maar mijn systeem geloofde er nog niet in. Zoveel vriendelijkheid moest ergens worden afgerekend.

Bij het uitchecken kwam er geen rekening.

Alleen de vraag of we het fijn hadden gehad.

Dat hadden we.

De mensen die er werken, zijn voor mij dan ook nooit het probleem geweest. Het probleem zijn meestal de mensen die er vakantie vieren.

In de eerste jaren was voedselverspilling mijn grootste ergernis. Gasten die hun bord zo vol schepten dat je zou denken dat er na het ontbijt nooit meer eten kwam. Een hap van dit, een vorkje van dat, en de rest bleef achter. Complete maaltijden verdwenen onaangeraakt in de afvalbak.

's Avonds zag ik hetzelfde met drank. Een tafel vol glazen. Bier, wijn, cocktails, water, nog iets blauws met een parasolletje erin. De gasten liepen weg, bleven op een afstandje staan tot de ober alles had afgeruimd en gingen vervolgens weer zitten om een nieuwe lading te bestellen.

Ik begreep het spelletje niet.

Ik begrijp het nog steeds niet.

All-inclusive betekent blijkbaar voor sommige mensen niet dat alles bij de prijs inbegrepen is, maar dat iedere vorm van matiging tijdens het verblijf tijdelijk is opgeheven. Alsof fatsoen ook thuis mocht blijven.

Tijdens de transfer van het vliegveld naar het hotel zie je soms een andere kant van hetzelfde land. Een kant die niet in de brochure staat. Vrouwen op leeftijd die tussen afval zoeken naar voedsel of iets wat nog bruikbaar is. Huizen waar geen zwembad met drie glijbanen achter ligt. Werk dat niet ophoudt wanneer wij onze polsbandjes doorknippen.

Op zulke momenten hoop ik dat ons toerisme ten minste iets bijdraagt. Aan werkgelegenheid. Aan inkomen. Aan een beter bestaan voor de mensen die ervoor zorgen dat wij nergens over hoeven na te denken.

En tegelijk weet ik dat dit ook een prettig verhaal kan zijn dat ik mezelf vertel om zonder schuldgevoel nog een keer op te scheppen bij het buffet.

De meeste mensen deugen, schrijft Rutger Bregman. Ik geloof dat graag. Zeker op vakantie. Maar een all-inclusive armbandje is soms een opmerkelijk experiment met die theorie.

Toch waren de overvolle borden en achtergelaten glazen deze vakantie niet mijn grootste irritatie.

Dat was de rook.

Ik had nog geen tien minuten op mijn zorgvuldig veroverde ligbed gelegen toen de eerste walm over mijn boek trok. Niet veel. Net genoeg om mijn aandacht bij de bladzijde weg te halen.

Links voor ons lag een ouder stel. De man rookte. Of de vrouw. Of allebei. Op een gegeven moment maakte het niet meer uit. De ene sigaret ging uit en de volgende ging aan. Soms leek het alsof ze de nieuwe met de oude aanstaken om te voorkomen dat er tussen twee sigaretten per ongeluk frisse lucht zou ontstaan.

Misschien reageer ik feller op rook dan een ander.

Rook is voor mij nooit alleen rook geweest.

Als klein kind had ik veel problemen met mijn longen. Ik lag regelmatig in het ziekenhuis. Eén keer zaten mijn longen zo vol slijm dat ze met spoed moesten worden uitgezogen. Thuis kwam een fysiotherapeut om mijn longen los te kloppen, zodat ik weer lucht kreeg.

En in diezelfde kamer zat mijn vader te roken.

Zijn verklaring was dat ik er maar beter aan kon wennen, voor als ik later naar de disco ging.

Ik vertel dat verhaal in mijn boek niet om hem alsnog te veroordelen. Hij was meer dan de man met de sigaret naast de bank. Maar dat maakt die sigaret niet minder echt. En mijn longen ook niet.

Bij ons thuis werd later niet gerookt. Geen asbakken. Ramen open. Iedereen gewoon ademen. Dat was geen oordeel dat ik wilde blijven ronddragen, maar een keuze die ik wel wilde doorgeven.

Dus als er bij het zwembad een rookwalm over mij heen trekt, ruik ik niet alleen tabak. Mijn lijf herkent iets voordat mijn verstand tijd heeft om een genuanceerde mening te vormen.

Dat maakt mijn reactie begrijpelijk.

Nog niet automatisch verstandig.

Ik probeerde eerst de Mel Robbins-route. Ik had Let Them gelezen en vond het een aantrekkelijk idee. Laat mensen doen wat ze doen. Stop met trekken aan gedrag dat je toch niet kunt controleren. Laat ze.

Laat ze roken.

Prima.

Maar Let Them heeft een tweede helft. Let Me. Laat hen doen wat zij doen, en laat mij bepalen wat ik vervolgens doe.

Mijn eerste Let Me was eenvoudig: laat mij het zwembad in springen.

Dat werkte uitstekend. Koel water, geen rook en mijn boek kon even dicht. Ik zwom een paar banen en kwam ontspannen terug.

De volgende sigaret brandde al.

Ik ging opnieuw het water in.

Toen ik terugkwam, rookten ze nog steeds.

Bij kettingrokers wordt zwemmen op den duur geen ontspanning maar een trainingsprogramma. Gezien de prijs van sigaretten in Turkije leek hun voorraad bovendien groter dan mijn conditie.

Tijd voor een andere Let Me.

Laat mij een andere plek zoeken.

We pakten onze spullen op en verhuisden. Niet demonstratief. Gewoon boek dicht, tas inpakken, slippers zoeken en ergens anders opnieuw beginnen.

Pas wanneer je actief op zoek gaat naar een rookvrije plek, ontdek je hoeveel mensen er roken. Links rook. Rechts rook. Voor ons iemand die net begon. Achter ons iemand die zichtbaar van plan was nooit meer te stoppen.

We verhuisden opnieuw.

En nog een keer.

Uiteindelijk vonden we een plek waar niemand wilde liggen. Dat bleek niet zonder reden. De zon stond er de hele dag vol op, de parasol kon niet draaien en uit een rooster kwam een geluid alsof ergens onder ons permanent een industriële wasmachine centrifugeerde.

We hielden het zeven minuten vol.

Daar lag ik dan. Op vakantie. In een land waar de mensen alles deden om het mij naar de zin te maken, terwijl ik mijn middag liet besturen door twee mensen die nog niet eens wisten hoe ik heette.

De meeste mensen deugen.

Deze twee vast ook.

Alleen even niet in mijn richting.

Dus gingen we terug. Niet naar onze oorspronkelijke bedden, maar naar een plek een paar rijen verder. Ver genoeg om verstandig te lijken. Dicht genoeg om nog steeds precies te weten waar de rook vandaan kwam.

Ik besloot het netjes te vragen.

Mijn Nederlands is vanzelfsprekend uitstekend. Mijn Duits is goed genoeg en mijn Engels ook. Ik kan in drie talen vriendelijk uitleggen dat ik last heb van rook. Dat is op zichzelf al meer talenkennis dan nodig zou moeten zijn om gewoon adem te halen.

Ik liep naar het stel toe, glimlachte en vroeg of ze de sigaret misschien aan de zijkant wilden oproken. Niet stoppen. Niet weggaan. Alleen even een paar meter verder, zodat de rook niet voortdurend over onze bedden trok.

Wij hebben hier ook voor betaald, was het antwoord.

Daar viel weinig tegenin te brengen. Wij hadden inderdaad allemaal betaald. Alleen blijkbaar niet voor hetzelfde product. Zij hadden een vakantie met sigaretten geboekt. Ik dacht dat frisse lucht bij de mijne inbegrepen zat.

Ik vroeg nogmaals of het werkelijk te veel moeite was om voor het roken even op te staan.

Daarna veranderde de sfeer.

De rook kwam niet langer toevallig onze kant op. De sigaret werd anders vastgehouden. Er werd gekeken. Gemompeld. Gelachen. En bij de volgende uitademing hoefde ik geen meteoroloog te zijn om te begrijpen dat de windrichting niet meer alleen door de wind werd bepaald.

Dat vinden we niet raar.

Dat vinden we bijzonder.

Ik voelde mijn lijf aangaan. Niet figuurlijk. Schouders omhoog. Adem korter. Mijn aandacht niet meer bij mijn boek, maar volledig bij iedere beweging van de mensen voor ons.

Hier wordt Let Them ingewikkeld.

Want laat ze klinkt wijs zolang de ander alleen iets doet wat jij vervelend vindt. Maar wat als die ander na jouw verzoek bewust méér doet van precies datgene waar jij last van hebt? Laat je ze dan nog steeds? Of laat je vooral jezelf in de steek?

Ben je volwassen wanneer je wegloopt?

Of ben je conflictvermijdend?

Houd je rekening met een ander?

Of houd je zo veel rekening met de ander dat jijzelf uit de vergelijking verdwijnt?

Ik wist het antwoord niet.

Wat ik wel wist, was dat ik een nieuwe Let Me nodig had.

En toen vond ik hem.

De geniale.

Al zeg ik het zelf.

Er kwam opnieuw een rookwalm onze kant op. Ik stond op en liep rustig naar voren. Niet dreigend. Niet boos. Bijna onderzoekend.

Voor de roker bleef ik staan.

Ik stak mijn wijsvinger in de lucht.

Niet om zijn aandacht te vragen.

Om de windrichting te bepalen.

Ik voelde het briesje langs mijn vinger, keek naar de ligging van de bedden en zette twee kleine stappen opzij. Precies in de baan tussen mij en de roker.

Een paar dagen döner, kebab, knoflooksaus en all-inclusive toetjes hadden zich verzameld rond één duidelijk doel.

Ik draaide me om.

En liet een enorme scheet.

Niet een bescheiden ontsnapping waarvan je achteraf nog kunt doen alsof een ligbed verschoof. Een volwaardige, strategisch geplaatste tegenaanval.

De wind deed de rest.

De roker schoot overeind. Zijn gezicht veranderde. Hij werd kwaad. Agressief zelfs. Hij gebaarde dat dit niet normaal was. Dat ik niet goed bij mijn hoofd was. Dat andere mensen hier last van hadden.

Andere mensen.

Daar moest ik even over nadenken.

Want dat was nu juist mijn punt.

Ik wees naar zijn sigaret. Daarna naar mezelf. Toen weer naar zijn sigaret. Een internationaal erkende vergelijking waarvoor zelfs mijn Duits en Engels niet nodig waren.

Hij zag de overeenkomst niet.

Of hij wilde haar niet zien.

De situatie liep snel op. Zijn vrouw bemoeide zich ermee. Mijn vrouw stond inmiddels ook. Mensen draaiden zich om. Een medewerker van het hotel kwam onze kant op.

En ik stond daar met mijn vinger nog half in de lucht, alsof ik elk moment een wetenschappelijke toelichting op de luchtstromen kon geven.

Laat ze roken.

Laat mij terugblazen.

Gelijke monniken, gelijke lucht.

Alleen gebeurde dit laatste stuk niet.

Alles tot het moment waarop ik opstond, is echt gebeurd.

Het probleem is: ik stond nooit op.

De vakantie was echt. Het ligbed was echt. De rook ook. Net als het stel dat na mijn verzoek niet minder, maar juist nadrukkelijker onze kant op rookte. We zijn werkelijk gaan zwemmen. We zijn werkelijk verhuisd. En ik heb werkelijk op dat bed gelegen met een hoofd vol dingen die ik tegen hen wilde zeggen.

Alleen ben ik nooit voor die roker gaan staan.

Ik heb mijn vinger niet opgestoken om de windrichting te bepalen. Ik heb geen strategische positie gekozen. Er kwam geen medewerker aanrennen. Mijn vrouw hoefde mij nergens weg te trekken.

De scheet was verzonnen.

Niet volledig verzonnen, voor alle duidelijkheid. Na een paar dagen döner was het materiaal aantoonbaar aanwezig. Alleen de uitvoering heeft nooit plaatsgevonden.

Ik lag op mijn bedje en zag het hele verhaal voor me. Van de eerste stap tot de woede op zijn gezicht. Mijn lijf voerde de scène uit zonder dat ik bewoog. In mijn hoofd had ik mijn gelijk gehaald.

En misschien is dat wel de echte reden waarom dit hoofdstuk het boek niet heeft gehaald.

Niet omdat het te plat was.

Niet omdat mijn vrouw vond dat ik te ver ging.

Niet omdat een redacteur bang was voor klachten van de tabaksindustrie.

Het heeft het boek niet gehaald omdat het spectaculairste deel niet waar is gebeurd.

Het belangrijkste deel wel.

De rook was echt. Mijn boosheid was echt. De neiging om iets terug te doen was echt. En de keuze om het uiteindelijk niet te doen misschien nog wel het meest.

Bijna alles wat je hebt gelezen, is waar. Alleen mijn reactie erop heb ik verzonnen.

Hoewel ik het graag had willen doen.

Dat is eerlijk gezegd nog steeds zo.

Er bestaat een spreuk die ik al jaren koester: wat het verst van je afstaat, daar heb je het meest te leren.

Ik vind dat een prachtige gedachte. Ruimhartig ook. Bijna wijs.

Maar op zo'n ligbed leer ik niets van rokers.

Tenminste, dat denk ik op dat moment.

Ik begrijp best dat roken een verslaving is. Ik begrijp dat mensen daarin keuzes maken die ik zelf niet zou maken. Wat iemand met zijn eigen gezondheid doet, is uiteindelijk van hem of haar. Maar zodra jouw keuze via de lucht in mijn longen belandt, is het niet meer uitsluitend jouw keuze.

Dat is waar mijn boosheid zit.

Niet in de sigaret alleen.

In het vanzelfsprekende recht dat iemand denkt te hebben op de ademruimte van een ander.

Tegelijk vertelt dit verhaal óók iets minder fraais over mij.

Ik maakte van twee mensen bij een zwembad al snel een complete categorie. De roker. De asociale vakantieganger. De mens die nergens rekening mee houdt. Ik wist niets van hen, behalve dat zij rookten en na mijn verzoek de rook bewust onze kant op bliezen. Dat gedrag vond ik asociaal. Maar daarmee wist ik nog niet wie zij verder waren.

De meeste mensen deugen.

Ook mensen die zich op een bepaald moment beroerd gedragen.

Dat is misschien de moeilijkste versie van die gedachte. Niet geloven in de goedheid van mensen die aardig tegen je zijn. Dat is eenvoudig. De echte test begint bij iemand die jou precies raakt waar je kwetsbaar bent.

Mijn eerste reactie koos ik niet. Mijn longen, mijn herinneringen en mijn irritatie waren mij voor. Mijn fantasie kwam daarna vrijwel vanzelf.

Maar toen kwam de ruimte.

Klein.

Net groot genoeg om niet op te staan.

In mijn boek schrijf ik veel over gas en rem. Over het verschil tussen wat je voelt en wat je vervolgens doet. Over niet schuldig zijn aan je eerste reactie, maar wel verantwoordelijk worden voor de volgende.

Op dat ligbed voelde remmen niet als iets krachtigs. Het voelde vooral alsof ik niets deed. Alsof ik toegaf. Alsof de ander won.

Misschien is dat waarom we onze rem zo vaak onderschatten. Gas maakt lawaai. Een scherpe opmerking, een grote confrontatie, een spectaculair gebaar — iedereen ziet het. Remmen is vaak onzichtbaar. Soms is het niet meer dan blijven liggen terwijl je in gedachten al lang bent opgestaan.

Ben ik conflictvermijdend omdat ik het niet deed?

Misschien een beetje.

Houd ik te veel rekening met anderen?

Soms zeker.

Maar niet iedere confrontatie die je vermijdt, is lafheid. Soms heb je de situatie al goed genoeg gelezen. Ik wist dat deze mensen na een vriendelijk verzoek niet milder werden, maar agressiever. Ik wist dat mijn verzonnen oplossing de middag niet beter zou maken. En ik wist dat gelijk hebben iets anders is dan gelijk krijgen.

Let Them betekende die middag niet dat ik hun gedrag goedkeurde.

Let Me betekende niet dat ik alles hoefde te pikken.

Het betekende dat ik nog steeds mocht kiezen wie ik wilde zijn terwijl zij deden wat zij deden.

Laat ze roken.

Laat mij zeggen dat ik er last van heb.

Laat ze daar niets mee doen.

Laat mij zwemmen, verhuizen, mopperen, fantaseren en desnoods bij het hotel vragen of er een rookvrije zone is.

Maar laat mij niet geloven dat ik alleen voor mezelf opkom wanneer ik hetzelfde gedrag teruggeef.

Van Laat ze ging ik naar Laat mij.

En uiteindelijk naar Laat maar.

Niet: laat maar, het stelt niets voor.

Niet: laat maar, ik mag hier niets van vinden.

Niet: laat maar, de ander is belangrijker dan ik.

Maar: laat maar, ik geef mijn middag niet meer weg.

Laat maar, ik hoef niet iedere gedachte uit te voeren om trouw te zijn aan mezelf.

Laat maar, mijn lange lontje blijkt niet uit het feit dat ik niets voel. Het blijkt uit alles wat ik voel, bedenk en dolgraag zou willen doen — en vervolgens niet doe.

De roker stak nog een sigaret op.

Ik rook het meteen.

Ik sloeg mijn boek dicht en liep naar het zwembad.

Niet omdat hij had gewonnen.

Omdat ik wilde zwemmen.

Uit: Een lang lontje — het hoofdstuk dat het boek niet haalde